

L'agent secret - Joseph Conrad

Nascut a Ucraïna en una família d'ascendència polonesa, Joseph Conrad (1857-1924) va passar la infància a Sibèria abans de decidir convertir-se en escriptor francès. Les circumstàncies vitals, però, el van fer recalar a la literatura anglesa, on es va especialitzar en novel·les d'aventures marítimes. L'any 1907, amb *L'agent secret*, Conrad va novel·lar una reflexió personal sobre el terrorisme, igual com havia fet unes dècades abans Dostoievski amb *Els dimonis*.

El 15 de febrer de 1894, un home va morir mentre intentava col·locar un explosiu a l'observatori de Greenwich. A partir d'una frase al·lusiva de Ford Madox Ford i d'algunes informacions periodístiques, Josep Conrad va convertir aquesta notícia en un llibre memorable situat al Londres de final de segle. El punt de partida permetia endinsar-se en les tenebroses relacions que mantenen fi i mitjans, en la distinció entre culpables i condemnats, en la diferent recompensa que obtenen cíncics i creients, en l'ecosistema de farsa, mentides i simulació en què viuen submergits els agents dobles. Llegir aquesta novel·la avui significa adonar-se de la tasca de pioner duta a terme per Conrad: no solament va confeir un recull d'intuïcions genials, sinó que va prefigurar l'obra d'un propagador professional de dubtes com Graham Greene, igual com el tractament irònic de l'acció directa es va avançar uns mesos a *L'home que fou Dijous* de Chesterton, un altre autor profundament interessat en els paranys de la fe.

El fet que l'atemptat que novel·la Conrad no hagués pogut tenir lloc sense la intervenció d'una ambaixada estrangera -que pretenia posar en entredit la política tolerant del govern anglès respecte dels ideòlegs anarquistes- facilita una certa lectura moral. Entre els personatges hi trobem un fabricant d'explosius que no estableix diferències entre revolucionaris i policies; un inspector en cap que se sent segur en companyia de lladres, i una aristòcrata que prefereix intimar amb anarquistes que no pas amb les classes mitjanes. *L'agent secret*, però, no és pas una al·legoria desproveïda d'interès dramàtic. Un crític del *Morning Post* va escriure aleshores anys que aquesta novel·la era «massa sòrdida per ser tràgica i massa repulsiva per ser patètica».

Alguns aspectes de l'art literària de Conrad mereixen una menció especial. En primer lloc, la manera de presentar els personatges: si un capítol introdueix un anarquista, en el següent aquest mateix personatge conversa amb un fabricant d'explosius; en el següent, l'anarquista ha desaparegut i el fabricant topa amb un inspector de policia. A continuació, l'inspector permet introduir el subcomissari, i així successivament. D'aquesta manera, Conrad aconsegueix allunyar progressivament el lector dels personatges principals, introduïts a l'inici, i permet intuir que la seva sort depèn d'obscures ramificacions de la trama. D'altra banda, el fet d'ocultar el personatge principal darrere aquesta curiosa cursa de testimonis fa possible una forma admirable de l'el·lipsi. A la segona part del llibre, els personatges principals reapareixen i, ignorants

de tot el que coneix el lector, a penes tenen temps de sorprendre's de la seva sort, imprevisible per a ells però perfectament encadenada pel narrador.

La prosa del nostre final de segle, en perpetu enfrontament amb l'omnisciència decimonònica, sembla haver oblidat l'encant de conèixer els pensaments de tots els personatges. *L'agent secret* pot reconciliar el lector, cansat de narradors-personatge i de narradors-testimoni, amb les extraordinàries possibilitats del narrador-déu. Trama i punt de vista són, una vegada més, inseparables: els mateixos esdeveniments no podrien ser contats amb eficàcia per un narrador limitat. L'àmbit de l'espionatge professional sembla reclamar un narrador que tingui accés a totes les circumvolucions cerebrals. Des d'una posició preferent, el lector assisteix a la gestació de malentesos i discrepàncies callades, que ocasionarà explosions controlades d'una bella intensitat: la relació entre els personatges principals es basa en un silenci on sovintegen els malentesos, però Conrad és prou gentil per evitar aquests malentesos al lector.